

Jouluiinen menetelmäopas

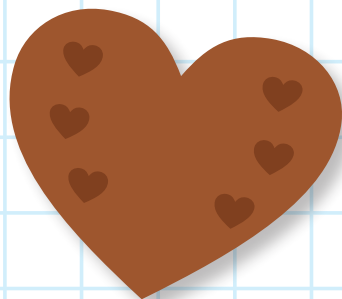
TONTTU KOULU

Kotkan
Lasten kulttuurikeskus LAKU
MAIJA-KAISA PITKÄNEN

SISÄLLYSLUETTELO

2. Taikalampun menetelmäoppaista	3
3. Lakun terveiset	4
4. Tonttukoulun toiminta-ajatus ja historia ..	5
4.1. Tonttukoulu Lakun tapaan	6
4.2. Kutsu tonttukoulun	7
5. Tonttukoulun kulku	8
5.1. Tonttukoulun todistus	10
6. Tonttukoulun järjestäjän muistilista	12
7. Tonttukoulun työpajat	14
7.1. Joulupipari	14
7.2. Joululahja	16
7.2.1. Mehiläisvahakynntilä	17
7.2.2. Joululiina	18
7.3. Hiiviskely	19
7.4. Joulukoriste	20
7.4.1. Joulupallo	20
7.4.2. Huovutettu joulukoriste	22
8. Operaatio joulukuusi	25

Julkaisija: Kotkan Lasten kulttuurikeskus LAKU

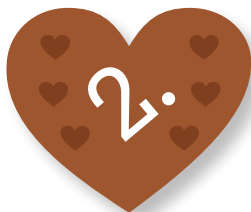
Toimittaja: Maija-Kaisa Pitkänen

Taitto: Anne Punttila

Valokuvat: Lauri Pikka

Painopaikka: Painokotka Oy, 2013

Taikalampun menetelmäoppaista

Kädessäsi on ainutlaatuinen opas, jonka avulla voit avata kulttuurin kokemuksen maailmaa ja toteuttaa uudenlaisen työpajan tai taidehetken lasten tai nuorten kanssa. Se on syntynyt Taikalamppu-verkostossa, osana valtakunnallista lasten- ja nuortenkulttuurikeskusten kehitystyötä.

Taikalamppu-verkosto on toiminut vuodesta 2003 alkaen, ja sitä tukee opetus- ja kulttuuriministeriö. Lastenkulttuurikeskusten verkostossa on tällä hetkellä yksitoista jäsentä eri puolilla Suomea. Niillä kullakin on omat kehitystehtävänsä, jotka liittyvät eri taiteenlajeihin ja myös laajempiin kokonaisuuksiin kuten esimerkiksi monitaiteisuuteen tai kulttuurien kohtaamiseen. Taikalamppu-menetelmäopas toteuttaa tiettyjä arvoja, jotka ovat yhteisiä kaikille verkoston toimijoille. Niitä ovat jokaisen lapsen ja nuoren oikeus taide- ja kulttuuripalveluihin, lapsi ja nuori aktiivisena toimijana, taide ja kulttuuri osana lasten ja perheiden hyvinvointia, taiteen raja-aitojen rikkominen, kulttuurien välinen vuoropuhelu sekä vankka usko ammattitaitoon. Tavoitteenamme on, että nämä arvot leviävät menetelmäoppaistemme avulla ympäri Suomen – myös sinne, missä ei ole varsinaisia lastenkulttuurikeskuksia.

Toivotamme sinulle ja ryhmällesi lämmittäviä Taikalampun säteitä ja onnistunutta taidehetkeä!

Terveisin, Taikalamppu-verkoston toimijat

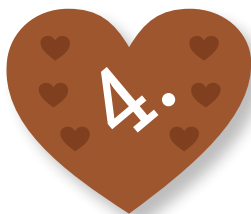
Lakun terveiset

Kotkan Lasten kulttuurikeskus Laku pääsi osaksi Taikalamppu-verkostoa vuonna 2009 yhdessä Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kuntien kanssa. Kymenlaakson lasten ja nuorten kulttuuriverkosto Koppa ja Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metku muodostavat yhdessä Kaakon lasten ja nuorten kulttuuriverkoston (Kaakku). Laku hallinnoi Kaakkua Taikalamppu-kaudella 2009–2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut Kaakulle viisi kehittämistehtävää Taikalamppu-verkostossa:

- Lastenkulttuurin kehittäminen paikallisesti ja alueellisesti
- Festivaalien ja tapahtumien kehittäminen
- Monikulttuurisen lastenkulttuurin tarjonnan edistäminen
- Taidekasvatuksen kehittäminen
- Kulttuuriperintökasvatus

Näitä kehittämistehtäviä Laku toteuttaa Kymenlaaksossa Koppa-verkoston kanssa ja kehittää sekä monipuolistaa lastenkulttuuripalveluita koko maakunnan alueella. Tonttukoulu-menetelmäöpas on osa lastenkulttuurin paikallista ja alueellista kehittämistä sekä kulttuuriperintökasvatusta.

Tonttukoulun toiminta- ajatus ja historia

Tonttukoulu-menetelmä on taide - ja kulttuuriperin-
tökasvatuksen työväline, jossa keskitytään joulun
aikaan. Tonttukoulu ei sivua kristillistä jouluperin-
nettä, vaan on nimensä mukaan rakentunut suomalaisen
tonttu- ja joulupukkiperinteen ympärille. Tonttukoulu on
moniaistinen kokemus, johon on sisällytetty suomalaisen
perinnejoulun elementtejä: joululaulut, joulukuusen ko-
ristelu, punanuttuiset tontut, jouluherkut, joulukoristeet ja
-lahjat sekä joulunviettoon hiljentyminen.

Tonttukoulu-menetelmä on kehitetty ja käynnistetty Kotkan
Lasten kulttuurikeskuksessa (Laku) vuonna 2007 ja siitä
alkaen se on ollut osana Lakun toimintaa. Tonttukoulu tarjo-
aa lapselle moniaistinen ja monitaiteisen elämyksen, jonka
keskeisenä ajatuksena on suomalaiseen jouluperinteeseen
tutustuminen ja lapsen itse tekemisen riemu. Menetelmä
on vapaasti käytettävissä sellaisenaan tai muokattuna ver-
siona, ja sen toivotaan leviävän tämän menetelmäoppaan
myötä ympäri Suomen.

4.1. Tonttukoulu Lakun tapaan

Kotkassa Tonttukoulu järjestetään joulukuun alkupuolella viikon mittaisena. Kutsu Tonttukouluun lähetetään kaikille alueen päiväkodeille, esikouluille ja alakouluille lokakuun lopulla. Tonttukouluun voi tulla myös yksittäisiä lapsiperheitä, mutta Tonttukoulua ei varsinaisesti markkinoida perheille. Tonttukoulu on osallistujille maksuton, mutta kuljetuksen Tonttukouluun jokainen hoitaa itse. Tonttukoulu on avoinna maanantaista perjantaihin Nuorisotalo Greipin tiloissa klo 9–12-välisenä aikana. Ryhmät voivat ilmoittautua Tonttukouluun seuraavina kellonaikoina: 9–10, 10–11, 11–12. Ehdottomasti suosituimpia aikoja ovat klo 9–10 ja 10–11. Tällöin kouluryhmät ja päiväkodit ehtivät tulla tonttuilemaan ennen ruokailuja. Jokaiselle alkavalle Tonttukoulutunnille otetaan maksimissaan 80 lasta. Lapset jaetaan enintään neljään ryhmään, koska Tonttukoulussa on neljä työpajaa. Jokaiseen pajaan tulee kerrallaan maksimissaan 20 lasta. Vuosittain Tonttukoulussa vieraillee viikon aikana noin 500 lasta. Tonttukoulua on järjestetty Kotkassa joinain vuosina myös viikonloppuisin kaikille avoimena toimintana, muiden joulutapahtumien yhteydessä, tällöin tonttukokelailta on peritty pieni materiaalimaksu osallistumisesta.

TERVETULO A TONTTUKOULUUN! 9.-13.12. KLO 9-12

Nuorisotalo Greippiin (Kirkkokatu 22, Kotka)

Ilmoittautumisia Tonttukouluun otetaan vastaan Lasten kulttuurikeskuksessa klo 10–15 välisenä aikana puh. (05) 234 4148

Koulutus on ilmainen. Tonttukoulussa on yleensä ruuhkaa, joten tulethan ajoissa ja varaa koulutukseen n. tunti + pukeutumisaikaa.

Koulutuksen järjestää yhteistyössä Korvatunturin kanssa Kotkan Lasten kulttuurikeskus / Nuorisotyön yksikkö

Koulussa tonttukokelaat saavat opetusta seuraavissa pajoissa:

★ HIIVISKELYPAJA

Tässä pajassa tonttukokelaat oppivat tärkeitä tonttutaitoja: hiipimään hiljaa, piiloutumaan ja kurkistelemaan ikkunoista.

★ LAHJAPAJA

Lahjapajalla tonttukokelaat oppivat tekemään mehiläisvahakynntilän, jonka he voivat antaa lahjaksi valitsemalleen henkilölle.

★ PIPARIPAJA

Mitä olisikaan joulu ilman piparin tuoksua? Piparipajalla koulutuksessa olevat tontut tutustuvat piparinpaiston saloihin ja oppivat koristelemaan joulupiparin.

★ JOULUKORISTEPAJA

Tässä pajassa tonttukokelaat tekevät koristeellisen joulupallon kotinsa joulukuuseen.

Koulutuksen päätteeksi kaikki tonttukokelaat saavat todistuksen Tonttukoulun suorittamisesta ja voivat virallisesti avustaa Joulupukkia jouluaattona.

Tonttukoulun kulku

Kun Tonttukouluun ilmoittautuneet ryhmät ovat saapuneet, tonttukokelaat kootaan yhteen tilaan. Tonttukoulun rehtori toivottaa kaikki tervetulleiksi Tonttukouluun pitämällä puheen, jossa kerrotaan mistä Tonttukoulussa on kyse:

**Hei ja tervetuloa Tonttukouluun!
Haluaako joku lainata tonttulakkia?**

Minä olen tämän Tonttukoulun rehtori. En ole oikea Tonttu vaan olen töissä lasten kulttuurikeskuksessa Kotkassa ja meidän ollaan tavattu-kin jossain muussa tapahtumassa, vai mitä?

Arvatkaapa mitä minulle tapahtui syyskuussa? Työpuhelimeni soi ja ruudussa luki "tuntematon soittaa". Vähän ihmettelin, että kuka siellä nyt soittelee, ja hetken mietin, että uskallanko vastata ollenkaan. Vastasin kuitenkin pontevasti, että "haloo".

Puhelimessa oli aivan hiljaista ja hetken kuluttua ystävällinen miesääni kysyi, että "onko Lasten kulttuurikeskuksessa?". Vastasin, että "kyllä vaan" ja esittelin kohteliaasti itseni. Sitten se miesääni sanoi, että "täällä puhuu Joulupukki". Silloin kyllä vähän säikähdin, koska luulin, että Joulupukki kysyy

seuraavaksi sen Joulupukin peruskysymyksen. Mikähän sen peruskysymys on? Niin, luulin, että Joulupukki kysyisi minulta, että "Oletkos ollut kiltti?". Siinä muutamassa sekunnissa ehdin jo miettiä, että oli jäänyt kaurapuuro aamulla lautaselle, lapsille oli tullut huudettua illalla ja koirakin jäi ulkoiluttamatta. Istuin työpöytäni ääressä ja katselin tekemättömien töiden pinoa ja ajattelin, että en kyllä kovin kiltti ole ollut. Mutta eipä se Joulupukki kysynytäkään, että olenko ollut kiltti, vaan se kertoi, että Kotkassa ei ole tarpeeksi tonttuja, ja niitä pitäisi kiireesti kouluttaa lisää. Ennen kuin ehdin sanoa mitään, joulupukki kysyi, että alkaisinko minä Tonttukoulun rehtoriksi ja tonttujen kouluttajaksi?

No, eihän Joulupukille voi sanoa, että en nyt viitsi tai muuta sellaista, joten niin minusta sitten tuli tämän Tonttukoulun rehtori.

Joulupukki pyysi minua kertomaan teille, että tonttuja voivat olla ihan tavalliset lapset, sillä tontun tärkein tehtävä on tuoda hyvää mieltä joulun aikaan ihan kaikille ihmisille. Tontulla on neljä perustaitoa. Pitää osata liikua hiljaa ja piiloutua niin, ettei kukaan näe. Tontun pitää osata myös leipoa jouluherkkuja.

Lisäksi tontun tulee osata tehdä lahjoja ja joulukoristeita. Tonttukoulussa on neljä eri työpajaa eli kurssia, joissa näitä tärkeitä tonttutaitoja opetellaan. Hiippailupajalla opitaan liikumaan hiljaa. Leivontapajalla teidän kaikkien leipomistaidot tarkastetaan. Joululahjapajalla te teette lahjan jollekin itsellenne tärkeälle ihmiselle ja koristepajalla taas saatte tehdä joulukoristeen, jonka ripustatte omaan kotiin luomaan joulun tunnelmaa.

Ei sitten muuta kun lähdetään Tonttukouluun! Kun kaikki kurssit on suoritettu, tavataan tässä samassa paikassa ja sitten minä jaan teille kaikille Tonttukoulun todistukset.

Puheen jälkeen rehtori jakaa lapset sopivan kokosiin ryhmiin niin, että ryhmiä on maksimissaan neljä, ja sitten Tonttukoulu voi alkaa.

Rehtorilla on Tonttukoulussa tärkeä tehtävä, hän valvoo, että toiminta pysyy aikataulussa ja että jokainen ryhmä ehtii käydä tunnin aikana kaikki työpajat läpi. Yleensä ryhmät kiertävät ikään kuin ringissä:

1. ryhmä:
leivonta - joululahja - hiiviskely - joulukoriste
2. ryhmä:
joululahja - hiiviskely - joulukoriste - leivonta

on suorittanut
Tonttukoulun peruskurssin
ja on täten pätevä arvustamaan
Joulupukkia tarvittavissa tehtävissä

Kotkassa joulukuussa 2013

Rehtori-tonttu

Tonttukoulu 2013
Nuorisotalo Greippi

3. ryhmä:

hiiviskely - joulukoriste - leivonta - joululahja

4. ryhmä:

joulukoriste - leivonta - joululahja - hiiviskely

Tällä tavoin jokaisessa työpajassa on koko ajan aherrus päällä. Tonttukoulussa on harvoin sellaista tilannetta, että kaikki pajat kestäisivät tasan yhtä kauan, niinpä tonttukokelaat harjoittelevat myös aika ajoin tärkeää tonttutaitoa eli kärsivällisyyttä odotellessaan seuraavaan pajaan pääsyä.

Tonttukoulun työpajoja suunniteltaessa on tärkeä ottaa huomioon aikataulu. Jokaisessa pajassa aikaa on vain reilu 10 minuuttia. Mitään suuritöistä ei ehditä viedä läpi, joululahja- tai koristepajassa kannattaakin tehdä jotain yksinkertaista, mutta kaudista. Lisäksi Tonttukoulussa käy eri-ikäisiä lapsia, joten askareen on oltava sellainen, että se sopii monenikäiselle. Pienimpiä tonttukokelaita avustetaan tarvittaessa toki kädestä pitäen ja heidän mukana tulevaa ohjaajaa on hyvä pyytää avustamaan.

Kun tonttukokelaat ovat suorittaneet kaikki neljä työpajaa, rehtori kokoaa ryhmät yhteen ja jakaa tonttukokelaille todistukset ja pitää loppupuheen-vuoron:

Tuntuuko nyt tontulta? Jos ei ihan vielä tunnu, niin tuo tonttutaito kehittyä tässä vielä ennen joulua. Kun aattoamuna kysytte vanhemmiltaan, että "olenko minä vähän tonttu", niin uskon, että he vastaavat, että "ihan täysi tonttu olet".

Nyt seuraa siis todistusten jako. Tässä on teidän todistuksenne ja kuten huomaatte, todis-

tuksessa on tyhjä viiva. Kirjuritonttu on tähän aikaan vuodesta niin kiireinen, ettei hän ole ehtinyt kirjoittaa tonttukoululaisten nimiä todistuksiin. Kirjuritonttu pyysi minua antamaan teille kotitehtävän. Tälle tyhjälle viivalle teidän tulisi kirjoittaa oma nimenne mahdollisimman hienoilla kirjaimilla. Kun kotitehtävä on tehty, laittakaa todistus kotona johonkin näkyvälle paikalle. Jonain yönä ennen joulua joku tonttu käy tarkastamassa, että kotitehtävä on tehty.

Sitten kun se jouluaatto tulee ja illansuussa kuulette ovikellon soivan ja Joulupukin saapuvan, voitte näyttää Joulupukille tämän todistuksen ja kertoa hänelle, että olette suorittaneet Tonttukoulun peruskurssin ja voitte avustaa Joulupukia tarvittavissa tehtävissä. Jos teille käy kuten meille viime vuonna, että sillä aikaa, kun olimme saunassa, oli kuusen alle ilmestynyt kasa lahjoja, niin se tarkoittaa vain, että Joulupukilla on ollut todella kova kiire ja hän tietää, että teidän talossa asuu koulu-tettu tonttu, joka osaa hoitaa hommat ilman pukkiaakin. Eli jos ne lahjat ilmestyvät johonkin kummalliseen paikkaan, niin lupaatteko auttaa Joulupukia ja toimittaa lahjat niiden oikeille saajille? Jos ette itse osaa lukea nimiä lahjalapuissa, pyytäkää jotain lukutaitoista avustajaa hoitamaan tehtävä teidän kanssanne.

Nyt siis luen teille tämän todistuksen ja jaan jokaiselle oman todistuksen käteen. Hyvää Joulua ja onnea uusille tontuille!

Tonttukoulun järjestäjän muistilista

VALITSE AJANKOHTA JA TONTTUKOULUN KESTO

Koska Tonttukoulu on jouluihin menetelmä, parhaat ajankohdat järjestämiseen lienevät joulukuussa tai marraskuun lopulla, silloin tonttukokelaat ovat luonnostaan joulutunnelmassa. Kotkassa Tonttukoulu on avoinna joulukuun alkupuolella viikon ajan arkiaamupäivisin päiväkotiryhmille ja koululaisille, mutta yhtä hyvin Tonttukoulun voi järjestää vaikkapa joulutapahtuman yhteydessä kaikille avoimena toimintana. Työpajojen määrä ja sisältö sekä ohjaajien määrä määrittävät Tonttukoulun keston. Tunnissa on mahdollista ehtiä neljään työpajaan, jos paikat eivät ole liian haastavia ja ohjaajia on riittävästi tonttukokelaisiin nähden. Mikäli kohderyhmänä on päiväkodit tai koulut, arkiaamut ennen ruokailuja ovat usein parasta aikaa tonttuiluun.

VARAA TARKOITUKSEEN SOPIVAT TILAT

Tonttukoulu vaatii tilaa! Jokaiselle työpajalle on oltava oma huoneensa ja lisäksi tarvitaan aula tai sali, jonne kaikki voivat Tonttukoulun alussa

ja lopussa kokoontua istumaan rehtorin puheen ja todistusten jaon ajaksi. Myös työpajojen sisältö asettaa vaatimuksia tilalle: leivontaan tarvitaan uuni ja käsienpesuallas, kädentaitopajassa on oltava pöydät ja tuolit, hiiviskelyssä tilaa liikkua ja paikkoja, joihin piiloutua. Tilojen koko määrittää, paljonko Tonttukouluun voi kerralla ottaa tonttukokelaita. Muistathan myös koristella tilat ja laittaa joulumusiikkia soimaan, jotta tonttukokelaat pääsevät jouluihin tunnelmaan.

SUUNNITTELE TYÖPAJAT

Työpajoja suunnitellessa on tietysti huomioitava budjetti. Mikäli budjetti on tiukka, voi keskittyä työpajoihin, jotka voidaan viedä läpi yhdellä ohjaajalla ja eivät vaadi tarvikkehankintoja (esim. hiiviskely, joululaulut tms.). Kädentaito- ja leivontapajoissa on usein oltava useampi henkilö ohjaamassa, jotta toiminta sujuu. Kädentaitopajoissa on otettava huomioon, että askare ei ole kohderyhmälle liian vaikea. Aikaa ei Tonttukoulussa ole hukattavaksi, joten työn on oltava suhteellisen yksinkertainen ja nopea tehdä ja lopputuloksen sellainen, että se on kätevä kuljettaa mukana Tonttukoulusta lähtiessä.

REKRYTOI HENKILÖKUNTA

Henkilökuntaa rekrytoitaessa on hyvä ottaa kaikki kontaktit käyttöön. Kotkan Lasten kulttuurikeskus kuuluu nuorisotyön yksikön alaisuuteen, joten Tonttukoulun ohjaajina toimii Lasten kulttuurikeskuksen henkilökunnan lisäksi myös nuorisohjaajia ja harjoittelijoita. Lisäksi apuohjaajina on koulupajan nuoria, joille Tonttukoulu on osa palkatonta työharjoittelujaksoa. Mikäli oman yksikön henkilöresurssit eivät riitä, palkataan Tonttukouluun myös ulkopuolisia työpajaohjaajia. Tonttukouluun tarvittavan henkilökunnan määrä on täysin sidoksissa työpajojen sisältöön ja määrään sekä Tont-

tukouluun osallistuvien tonttukokelaiden määrään. Tonttukouluun tarvitaan vähintään yksi ohjaaja työpajaa kohden sekä tietenkin rehtori, joka huolehtii aikataulutuksesta ja toiminnan sujuvuudesta koko Tonttukoulun ajan. Toki Tonttukoulun voi järjestää niinkin, että yksi ohjaaja opettaa kaikissa pajoissa, mutta silloin Tonttukoulussa voi kiertää vain yksi ryhmä kerrallaan.

VALITSE KOHDERYHMÄ

Tonttukoulu sopii parhaiten 3–8-vuotiaille. Mikäli Tonttukouluun on varattu vain muutama tunti, kannattaa toimintaa markkinoida pienemmälle kohderyhmälle. Esikoululaiset ovat yksi ihanteellisimmista kohderyhmistä Tonttukoulutoimintaan.

HANKI TARVIKKEET

Laske mikä on maksimimäärä tonttukokelaita ja hanki työpajoihin tarvittavat materiaalit sen mukaan. Työpajojen sisällöstä riippuu, mitä tarvitset, mutta joka tapauksessa sinun on hankittava ainakin nämä:

- joulumusiikkia ja soitin, jotta Tonttukoulussa on jouluihin tunnelma
- jouluista rekvisiittaa: joulukuusi tai muita joulukoristeita tiloja somistamaan
- rehtorille ja Tonttukoulun ohjaajille jouluiset vaatteet ja tonttulakit. Monelta löytyy ihan omasta vaatekaapista jotain punaista tai harmaata, villasukkaa, huopapäppöistä tai sen sellaista tunnelmaan sopivaa.
- Parisenkymmentä tonttulakkia, jotta voit lainata niitä sellaisille tonttukokelaille, jotka eivät ole syystä tai toisesta tuoneet mukanaan omaa lakkia.
- Tonttukoulun todistukset !
- muovi- tai paperipusseja, jotta tonttukokelaat saavat kuljetettua Tonttukoulussa tekemänsä lahjat, leivonnaiset ja koristeet kotiin kätevästi.

TIEDOTA JA MARKKINOI

Lähetä Tonttukoulun markkinointimateriaali eli kutsu hyvissä ajoin. Kutsun liitteeksi kannattaa myös laittaa muistilista opettajille, ohjaajille tai vanhemmille, jotta kaikki sujuu Tonttukoulussa jouhevasti.

Muistilista tonttukokelaiden mukana tuleville aikuisille

- Ohjeista lapsia ottamaan oma tonttulakki mukaan Tonttukouluun, mikäli sellainen kotoa löytyy. Tonttukoulussa on muutamia lainalakkeja, mutta niitä ei valitettavasti riitä jokaiselle. Tonttulakki auttaa virittymään tonttumaiseen tunnelmaan.

- Tulethan paikalle ajoissa, jotta Tonttukoulu pysy aikataulussa. Joulukuusi on tonttujen sesonkiaikaa ja Tonttukoulussa on kova viilskä.

- Varaa Tonttukouluun aikaa ja joulumieli, jätä kiire oven ulkopuolelle. Tonttukoulu kestää n. tunnin rehtorin puheineen, työpajoineen ja todistusten ja koineen, eikä aikataulua ole mahdollista tiivistää. Lasten ulkovaatteiden riisumiseen ja pukemiseen on varattava aikaa erikseen, se ei sisälly Tonttukoulun kesto.

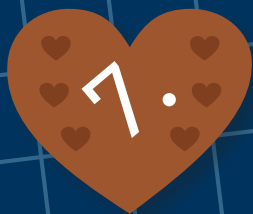
- Auta Tonttukoulun ohjaajia tarvittaessa ja ole apuohjaajana erityisesti kädentaitoja vaativissa tehtävissä. Tuttu aikuinen tietää parhaiten, miten paljon apua kukin lapsi askareissa tarvitsee. Tonttukoulussa on parhaimmillaan 20 lasta kerralla työpajassa, joten tontut ovat kaikesta avusta hyvin kiitollisia.

- Ota käyttöön kaikki aistit, kuuntele, katsele, kosketa, haista ja maista Tonttukoulun tunnelmaa, niin joulukuusi saapuu sydämeesi melkein huomaamatta.

Lämpimästi tervetuloa!

Tontut

TONTTUKOULUN TYÖPAJAT

Kotkan Tonttukouluun on aina kuulunut seuraavat neljä elementtiä: hiiviskely, joululahjan valmistus, joulupiparin leivonta ja joulukoristeen teko, mutta Tonttukoulua voi jokainen järjestäjä tuki muokata oman mielensä mukaan. Pajoja voi olla enemmän tai vähemmän, ja niiden sisällön suunnittelussa vain mielikuvitus on rajana. Yhtä hyvin leivonnan tilalla voidaan pitää joululaulupajaa tai joululahjan sijaan askarrella vaikka joululahjapussi. Seuraavaksi esitellään kuitenkin Kotkan Tonttukoulun neljä työpajaa. Kädentaitojen pajoissa, eli joululahjan ja joulukoristeen valmistuksessa, on muutama eri vaihtoehto. Kaiken minä tonttukokelas Tonttukoulussa omin käsin tekee, saa hän viedä mukanaan päiväkotiin, kerhoon, kouluun tai kotiin.

Jokaisen pajan kohdalla lukee miten pajassa toimitaan, mitä tarvikkeita pajaa varten tulee hankkia ja kuinka monta ohjaajaa pajan pitämiseen tarvitaan. Ohjaajien määrä on vähimmäismäärä ja se on laskettu sen mukaan, että pajaan osallistuu maksimissaan 20 lasta kerralla ja heidän mukanaan tulevat ohjaajat osallistuvat tonttukoulukokelaiden avustamiseen.

Kun järjestät Tonttukoulua, muistathan, että kaikki tonttupajojen ohjaajat esittelevät ennen pajan alkua itsensä ja kertovat, että mitä tonttutaitoja työpajassa harjoitellaan.

● 7.1. JOULUPIPARI

Kotkan Tonttukoulun piparipajassa leivotaan ja koristellaan joulupipareita. Jos uunia ei ole käytössä tai ohjaajien määrä on rajallinen, voidaan yhtä hyvin keskittyä ainoastaan valmiiden piparkakkujen koristeluun. Päädyttäessä pelkkään koristeluun, on hyvä varata enemmän tarvikkeita kuin pelkkä pursotettava kuorrute, jotta aikaa kuluu enemmän. Jos halutaan sekä leipoa että koristella, mutta aikaa on vähän, voidaan joulupiparipajassa myös toimia niin, että yksi ryhmä leipoo pipareita ja seuraava ryhmä koristelee leivotut piparit.

Piparipajassa on mahdotonta valvoa, että jokainen saa juuri itse leipomansa tai koristelemansa piparkakun mukaansa. Piparit haetaan pajasta mukaan vasta todistusten saamisen jälkeen. Jokainen valitsee tarjottimelta yhden piparkakun ja ryhmän mukana kulkeva aikuinen päättää, paka-taanko piparit lapsille mukaan pieneen pussiin vai syödäkö ne heti.

Ohjaajat:

- 1 piparien leipoja / koristelija
- 1 piparien paistaja

Tarvikkeet:

- piparitaikinaa
- vehnä jauhoja
- pieniä kaulimia
- piparimuotteja
- uuni
- uunipeltejä
- leivinpaperia
- jäähdytysalusta
- tarjotin

- piparipurkki ylimääräisille piparkakuille
- pakastepusseja, joihin mukaan vietävät piparit voidaan pakata

ja / tai

- paistettuja pipareita
- pursottimia
- kuorrutetta sekä karkkeja ja strösseleitä

Ohje:

1. Säilytä taikina viileässä ennen työskentelyn aloittamista.
2. Ensin pestään kädet ja kääritään hihat.
3. Jokaiselle lapselle jaetaan pala piparitaikinaa ja pieni kaulin.
4. Pöydälle ripotellaan jauhoja.
5. Taikinapala kaulitaan jauhotetulla pöydällä tasaisen litteäksi.
6. Painetaan muoteilla erilaisia kuvioita kaulittuun taikinaan.
7. Valmiit piparkakut nostetaan lastalla pellille leivinpaperin päälle.
8. Piparkakut paistetaan 175–200 asteessa kauniin ruskeiksi.
9. Piparit jäähdytetään tasaisella alustalla.

10. Jäähdyneiden pipareiden päälle pursotetaan koristekuvioita.

11. Valmiit piparit säilyvät parhaiten tiiviskantisessa rasiassa.

Huom!

Mikäli aiot järjestää piparien leipomista tai koristelua Tonttukoulussasi, muista kysyä allergiat ilmoittautumisen yhteydessä ja varata allergikoille omat tarvikkeet.

● 7.2. JOULULAHJA

Joululahjapajassa valmistetaan pieni jouluinen tavara. Joululahjapajan tavaraa lapsi ei pidä itse, vaan hän voi sitä tehdessään miettiä, että kenelle sen tahtoo antaa joululahjaksi. Joululahjapajaa suunniteltaessa on syytä miettiä, että paja on varmasti kohderyhmälle sopiva, eikä ainaakaan liian haastava, koska aikaa työskentelylle on vain vähän. Myös käytössä olevien ohjaajien määrä vaikuttaa askareen valintaan. Mitä yksinkertaisempi askartelu, sitä vähemmän ohjaajia tarvitaan. Kotkan Tonttukoulun lahjapajassa on valmistettu esimerkiksi mehiläisvahakynntilöitä ja joululiinoja, seuraavassa ohjeet molempien pajojen toteuttamiseen.

7.2.1. MEHILÄISVAHAKYNTTILÄ

Ohjaajat:

- 1–2 ohjaajaa (yksikin riittää, mikäli ryhmien mukana tulevat aikuiset osallistuvat aktiivisesti lasten auttamiseen)

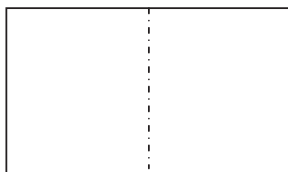
Tarvikkeet:

- sakset
- mehiläisvahalevyjä (yhdestä levystä saa neljä kynttilää)
- kynttilän sydänlankaa
- maalarinteippiä
- kyniä
- pakastepusseja

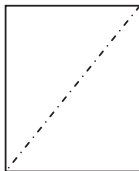
Ohje:

1. Leikkaa mehiläisvahalevy puoliksi.
2. Leikkaa levyt vielä kahdeksi suorakulmaiseksi kolmioksi.
3. Lämmitä sen jälkeen varovasti levyä notkeaksi esimerkiksi käsien välissä. Älä taivuttele, levy saattaa murtua.
4. Aseta levy pöydälle kuvan osoittamalla tavalla, kolmion kärki ylöspäin.
5. Aseta sydänlanka kolmion alareunaa pitkin niin, että toinen pää langasta tulee kärjestä aavistuksen ulos.
6. Taita levyä tiukasti sydämen ympärille.
7. Rullaa kynttilää tiukaksi sydänlangan ympärille, kunnes vahalevy loppuu.
8. Kirjoita nimi maalarinteippikaistaleeseen, ja liimaa teippi kynttilään, jotta tunnistat oman kynttiläsi.
9. Lopuksi kynttilät pakataan pieneen pussiin ja annetaan ryhmän ohjaajalle.

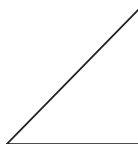
1.

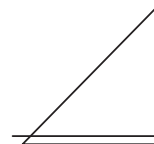
2.

4.

5.

Huom!

Työskentelyn jouduttamiseksi voit leikata mehiläisvahalevyt ja sydänlangat valmiiksi sopivan kokoisiksi paloiksi ja pätkiksi, näin varmistat myös, että materiaalia menee mahdollisimman vähän hukkaan.

7.2.2. JOULULIINA KANKAAN- PAINANTAMENETELMÄLLÄ

Ohjaajat:

- 3 ohjaajaa (yksi auttaa koko ajan kankaan painanassa, yksi siirtyy jossain vaiheessa kuivaamaan valmiita liinoja hiustenkuivaajalla ja yksi valvoo silityusraudan käyttöä).

Tarvikkeet:

- yksivärisiä kankaita (leikattuna valmiiksi n. 20 cm x 20 cm pöytäliinoiksi)
- kankaanpainantaan sopivia jouluisia värejä
- astioita väreille
- sieniä värin levitykseen (esim. vaahtomuovipalat käyvät tarkoitukseen hyvin, helppo pestä ja käyttää uudelleen)
- jouluisia/talvisia sabluunoita (kuusi, sydän, enkeli, possu, jänis, tähti jne...).
- Sabluunoita voi leikata esim. piirtoheitinkalvosta pienellä mattoveitsellä.
- vahakangas pöytien suojaamiseen
- vanhoja sanomalehtiä pöytien suojaamiseen
- maalarinteippiä
- kyniä
- pakastepusseja
- pesuallas sabluunoille
- pyyhkeitä tai käsipaperia sabluunoiden kuivaamiseen
- 2 hiustenkuivaajaa
- 2 silitysrautaa ja silityslauta
- suojakankaita silitykseen, jotteivät silittävät liinat ja silitysrauta sotkeennu

Ohje:

1. Kääri hihat.
2. Katso että työvälinaat ja alustat ovat puhtaat.
3. Aseta liina sanomalehden päälle.
4. Laita liinan alareunaan maalarinteippisuikale.
5. Kirjoita teippiin oma nimesi.
6. Valitse mieluinen sabluuna ja aseta se haluamaasi kohtaan kangasta.
7. Valitse väri, jolla haluat kuvion painaa.
8. Kasta sieni väriin ja pyyhi ylimääräinen väri astian reunaan.
9. Pidä kiinni sabluunasta ja tupsuta sienellä sabluunan mukainen kuvio kankaaseen niin, että väriä on tasaisesti jokaisessa kohtaa. Lisää väriä sieneen tarvittaessa.
10. Voit tehdä liinaan niin monta kuviota kuin haluat ja käyttää erilaisia sabluunoita ja värejä. Toista siis kohdat 6–9 kunnes olet tyytyväinen lopputulokseen.
11. Kun liina on valmis, kuivata kuvio hiustenkuivaajalla.
12. Vie lopuksi liina silittäväksi, silitys kiinnittää värin liinaan tiukemmin. Huomioi kankaan laatu silityslämpötilaa säädettyä.
13. Valmiit liinat pakataan pieneen pussiin ja annetaan ryhmän ohjaajalle.

Huom!

Sabluunat on pestävä ja kuivattava ennen seuraavan ryhmän tuloa ja liinojen alla olevat sanomalehdet tulee myös vaihtaa uusiin, jotta väriä ei tartu seuraavien tonttukokelaiden liinoihin.

"Kun kulkusen ääni kilahtaa, niin pipo piiloon vilahtaa".

● 7.3. HIIVISKELY

Ohjaajat:

- 1 hiiviskelyn opettaja

Tarvikkeet:

- tunnelmallinen, aavistuksen hämärä tila
- huonekaluja tai muuta rekvisiittaa, jonka alle tai taakse mahtuu piiloutumaan
- lyhty, jossa palava kynttilä (led-kynttilä on tähän hyvä ja turvallinen vaihtoehto)
- tonttulakki, jonka päässä on äänekkäästi helisevä kulkunen

Ohje:

1. Kokoa lapset ringiin
2. Voit aluksi kysellä lapsilta erilaisia kysymyksiä (kysymysten määrä riippuu siitä, kuinka paljon aikaa on)

- ★ Miltä joulutonttu näyttää?
- ★ Tietääkö joku miksi tontulla on pipossa kulkunen?
- ★ Kulkusella tonttu voi viestittää muille tontuille, että tontut ovat vaarassa paljastua ja on mentävä piiloon. "Kun kulkusen ääni kilahtaa, niin pipo piiloon vilahtaa".
- ★ Oletteko jo kirjoittaneet joulupukille? Ja mitä toivoitte?
- ★ Kuka on joskus nähnyt tontun?
- ★ Jos kukaan ei ole nähnyt tonttua, voit kertoa, että se ei ole mikään ihme, koska tontut opetetaan liikkumaan niin, että niitä ei huomattaisi, kun ne kurkistelevat talon ikkunoista ja vahtivat, ovatko lapset kilttejä.

- ★ Mitä tonttu tarvitsee, että se näkee pimeässä?
- ★ Tonttu tarvitsee kynttilälyhdyn. Tässä kohtaa voit esitellä kynttilälyhtyä ja kertoa, että jokainen pääsee sitä vuorollaan tänään kantamaan.

3. Seuraavaksi voit kertoa, että nyt alatte harjoitella tärkeää tonttutaitoa, eli hiiviskelyä. Ohjeista lapsia kulkemaan aivan äänettömästi sukkasillaan. Ei saa puhua, eikä nauraa tirsua, ei tömistellä, eikä törmäillä. Kun tämä sujuu, siirry seuraavaan kohtaan.

4. Opeta lapset piiloutumaan. Ohjeista, että ensin kaikki hiippailevat vapaasti tilassa, mutta kun sinä kilistät tonttulakissasi olevaa kulkusta, on aika mennä piiloon. Piiloon voi mennä sohvan tai verhon taa, pöydän alle tai minne vaan, mutta piiloutumisesta ei saisi tulla ääntä. Ei saa kirkua, tömistää, höpöttää, hihitellä mennessään, piiloutumisesta ei saisi tulla yhtään enempää ääntä kuin hiippailustakaan. Kun hiippailu ja piiloutuminen alkaa sujua, voit siirtyä seuraavaan kohtaan.

5. Kun lapset ovat piilossa, ohjeista heitä, että nyt he voisivat opetella kurkistamaan varovasti piilostaan. Eli nenät esiin sohvien ja verhojen takaa ja päät pilkistämään pöytien alta. Ja kulkusen kilistäminen on taas merkinä siitä, että pitää sujahtaa takaisin piiloon.

6. Anna kynttilälyhty vuorotellen jokaisen lapsen kannettavaksi hiiviskelyn ja piiloutumisharjoittelun lomassa.

7. Kun hiiviskely, piiloutuminen ja kurkistelu on opittu, ohjeista lapsia poistumaan pajasta hiljaa hiiviskellen kuin oikea tonttu.

● 7.4. JOULUKORISTE

Joulukoristepajassa valmistetaan joulukoriste joulukuuseen, ikkunaan, oveen tai vaikka pöydälle. Tekemänsä joulukoristeen lapsi voi kotona ripustaa haluamalleen paikalle tuomaan jouluntuntua. Kuten joululahjapajassa, myös joulukoristepajan suunnittelussa on syytä miettiä, että paja on varmasti kohderyhmälle sopiva, eikä ainakaan liian haastava, koska aikaa työskentelylle on vain vähän. Myös käytössä olevien ohjaajien määrä vaikuttaa askareen valintaan. Mitä yksinkertaisempi askartelu, sitä vähemmän ohjaajia tarvitaan. Kotkan Tonttukoulussa on joulukoristepajassa valmistettu mm. joulukuusenpalloja ja huovutettuja koristeita, seuraavassa ohjeet molempien vaihtoehtojen toteuttamiseen.

● 7.4.1. JOULUPALLO

Ohjaajat:

- 1 ohjaaja riittää

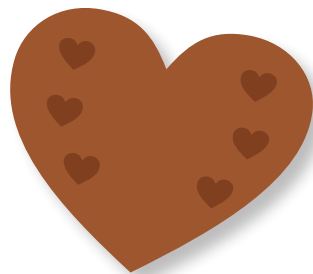
Tarvikkeet:

- Kirkkaita joulukuusen palloja ripustusnauhoineen
- Ruokasuolaa
- Laakeita suola-astioita
- Juoksevaa yleisliimaa (esimerkiksi Erikeeper)

- Pensseleitä
- Liima-astioita
- Maalarinteippiä
- Kyniä
- Pakastepusseja
- Vahakangasta pöytien suojaksi

Ohje:

1. Valitse mieluisan värinen joulupallo.
2. Laita palloon ripustusnauha.
3. Kirjoita maalarinteippikaistaleeseen oma nimesi.
4. Liimaa teippi nauhaan kiinni, jotta tunnistat omasi.

5. Tartu pallon kannasta kiinni.
6. Tartu toisella kädellä pensseliin.
7. Kasta pensseli liimaan ja maalaa palloon kuvioita (sydämiä, hiutaleita, pilkkuja, ihan mitä tahansa).
8. Kun kuvioita on mielestäsi tarpeeksi, pyörittele pallo suola-astiassa niin, että suolaa tarttuu jokaiseen kohtaan, missä on liimaa.
9. Voit myös sirotella käsin suolaa niihin kohtiin, joissa on liimaa.
10. Kun kaikki liimakohdat on peitetty suolalla pallo on valmis.

11. Valmiit pallot pakataan pieneen pussiin ja annetaan ryhmän ohjaajalle.

Huom!

Työskentelyn nopeuttamiseksi kannattaa solmia palloihin narut valmiiksi. Joulupallojen naurut ovat yleensä sellaista materiaalia, että lapsen on niitä hankala itse solmia. Joulupallon koristelun voi toteuttaa halutessaan myös liimaamalla palloihin jouluisia tarroja.

● 7.4.2. HUOVUTETTU JOULUKORISTE

Ohjaajat:

1–2 ohjaajaa (isompien lasten kanssa pärjää yksikin, pienet tarvitsevat paljon ohjaajan apua)

Tarvikkeet:

- vaahtomuovipaloja alustoiksi
- huovutusvillaa
- huovutusneuloja
- piparimuotteja (sydämen mallinen on helppo tehdä)
- erivärisiä villalankoja
- isoreikäisiä kanavaneuloja
- kyniä
- teippiä
- pakastepusseja

Ohje:

1. Valitse piparimuotti ja aseta se vaahtomuovin päälle.
2. Valitse mieleisesi väristä villaa.
3. Revi valitsemasi villa ohuiksi suikaleiksi ja asettele se tasaisesti piparimuottiin.
5. Työskentely aloitetaan pidemmällä ja paksummalla huopaneulalla.
6. Pistele työtäsi tasaisesti joka puolelta. Pidä neula suorassa, kun työskentelet. Jos huopaneula on vinossa, se katkeaa helposti.

7. Pistele neulan kanssa työn reunat tiiviisti kiinni. Pistelemällä reunat tiiviisti kiinni, työ säilyttää muotonsa. (Huom! Villa uppoaa hieman vaahtomuoviin ja tarttuu siihen kiinni).
8. Kun villa pysyy kiinni vaahtomuovissa, voit ottaa piparimuotin pois.
9. Vaihda huopaneula ohuempaan. Ja jatka pistelemistä. Ohuempi neula tekee työn pinnasta siistimmän.
10. Jos haluat lisätä väriä, ota ohut suikale villaa ja aseta se työn päälle. Pistele kiinni.
11. Pistele niin kauan, kunnes työ on tiivis ja olet tyytyväinen lopputulokseen.
12. Valitse sopivan värinen ripustuslanka.
13. Pujota lanka kanavaneulan silmään ja työnnä se läpi koristeen yläreunasta.
14. Solmi langan päät yhteen, jotta saat koristeeseen ripustuslenkin.
15. Kirjoita nimesi maalarinteippikaistaleeseen, ja liimaa teippi koristeeseen, jotta tunnistat omasi.
16. Valmiit koristeet pakataan pieneen pussiin ja annetaan ryhmän ohjaajalle.

OPERAATIO JOULUKUUSI

Operaatio joulukuusta on järjestetty Nuorisotalo Greipissä Kotkassa jo 2000-luvun alusta. Operaatiossa nuorisotaloon pystytetään kymmenen joulukuusta ja niitä koristelemaan kutsutaan kymmenen paikallista toimijaa. Esim. vuonna 2012 kuusia pääsivät koristelemaan Greipin tiloissa toimivat ryhmät, ja vuonna 2011 kuusia koristelivat kotkalaiset vapaaehtoistyötä tekevät yhdistykset. Operaatio Joulukuusen tavoitteena on juhlistaa joulua Greipissä ja antaa kuusten koristelijoille mahdollisuus kertoa omasta toiminnastaan kuusen kautta.

Operaatio joulukuusi etenee seuraavanlaisesti:

- Kutsutaan mukaan halutut kuusen koristelijat ja varmistetaan osallistuminen.
- Nuorisotalo Greipin vastaava ohjaaja tilaa kuuset kaupungin varastolta.
- Kuuset toimitetaan sovittuna päivänä.
- Kuuset tuodaan sisälle normaalisti nuorison-ohjaajien ja talossa käyvien nuorten toimesta.
- Kuuset numeroidaan ja listataan koristelijat.
- Kuuset koristellaan tiettyyn päivään mennessä sovittuna aikana.
- Kun kaikki kuuset on koristeltu, alkaa äänestys.
- Kaikki nuorisotalossa kävijät voivat äänestää mielestään kauneinta kuusta.
- Kuusen koristelijaryhmän voi usein arvata koristeiden perusteella, mutta ei aina.

- Tiettyinä päivänä äänestys loppuu ja äänet lasketaan.
- Voittaja palkitaan esim. lahjakortilla.
- Äänestäneiden kesken arvotaan palkintoja.
- Kuuset riisutaan ja viedään pois.

Mitä operaatio joulukuusen järjestämiseen tarvitaan?

- Joulukuuset
- Kuusien kuljettaminen ja pystyttäminen
- Joulukuusenjalvoja
- Aikaa yhteydenpitoon koristelijoiden kanssa
- Innostuneita koristelijoita
- Joulukuusien hävittäminen

TONTTUKOULU JA OPERAATIO JOULUKUUSI

Operaatio Joulukuusi tuo mainion lisämausteen Tonttukouluun. Operaatio joulukuusi tuo tilaan joulun tuntua, koska seinustalla on kymmenen toinen toistaan kauniimpaa joulukuusta havuntuoksuineen. Tonttukoululaisista on myös mukavaa päästä äänestämään omaa suosikkiaan. Kauneimman kuusen valinta helpottaa myös Tonttukoulun kulkua, koska Tonttukoulussa tulee hetkiä, jolloin ryhmät joutuvat odottamaan päästäkseen seuraavaan työpajaan. Rehtori voi ohjata odottelijat ihailemaan joulukuusia ja valitsemaan suosikkiaan, näin odottavan aika ei käy pitkäksi.

Idea:

Mikäli Operaatio joulukuusen järjestäminen tuntuu hankalalta, suositellaan Tonttukoulun yhteyteen kuitenkin joulukuusen hankintaa. Joulukuusi tuo tilaan jouluntuntua ja on olennainen osa suomalaista jouluperinnettä. Kivan lisämausteen Tonttukouluun voisi tuoda vaikka kuusen koristelu. Eli jokaista Tonttukouluun osallistuvaa ryhmää voisi pyytää tuomaan mukanaan pari itse tehtyä joulukoristetta, jotka ryhmä voisi yhdessä ripustaa Tonttukoulun joulukuuseen.

[illegible]

TONTTUKOULU-MENETELMÄ

on kehitetty ja käynnistetty Kotkan Lasten
kulttuurikeskuksessa (Laku) vuonna 2007.

Tonttukoulu tarjoaa lapselle moniaistinen ja monitaiteisen elämyksen,
jonka keskeisenä ajatuksena on suomalaiseen
jouluperinteeseen tutustuminen tonttutaitojen opetteluun kautta.

Tämän menetelmäoppaan toivotaan opastavan ja innoittavan
lukijaansa järjestämään tonttukoulua ympäri Suomen.

www.lakupaikka.fi

www.taikalamppu.fi

Kymenlaakson Sähkö